

Barn och personal i förskolan hösten 2012

Denna promemoria ger en översikt av förskolans utveckling när det gäller barn, personal och grupper hösten 2012. Jämförelser görs framför allt med situationen 2011 men ibland också med år längre tillbaka i tiden.

Förskolan styrs av skollag och läroplan. I skollagen ställs krav på kvaliteten i förskolan. I förskolans läroplan (Lpfö98, reviderad 2010) anges mål och riktlinjer för förskolans arbete. Förskolan är en egen skolform.

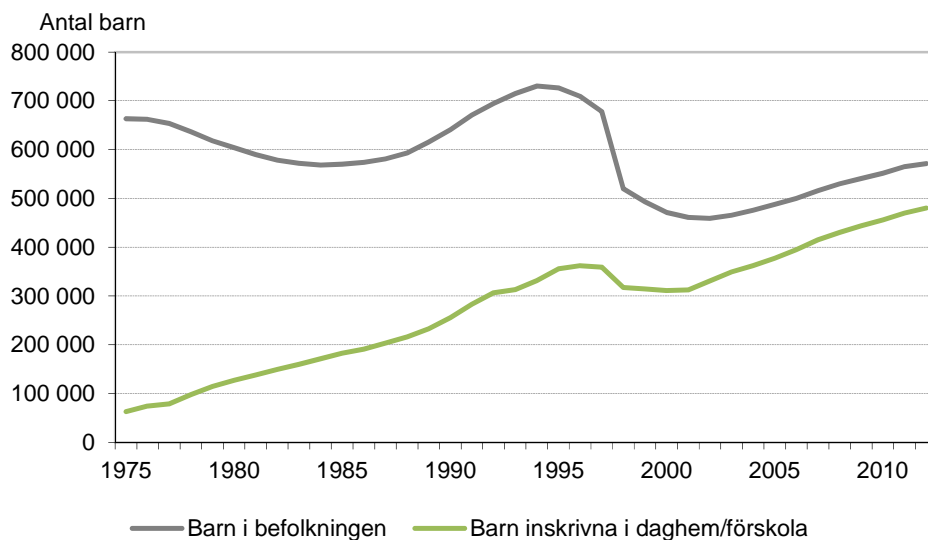
Det är kommunerna som ansvarar för att det finns förskolor och att barn erbjuds plats. Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att erbjuda förskola till barn från 1 års ålder när föräldrarna arbetar, studerar, är arbetslösa eller föräldralediga. Barn till arbetslösa eller föräldralediga ska erbjudas plats under minst 3 timmar per dag eller 15 timmar per vecka. Vissa kommuner erbjuder längre vistelsetid. Kommunerna ska även erbjuda förskola till alla barn under minst 525 avgiftsfria timmar från och med höstterminen det år barnet fyller 3 år (allmän förskola) samt till barn i behov av särskilt stöd.

Det finns både kommunala och fristående förskolor. Fristående förskolor kan drivas som till exempel föräldrakooperativ eller personalkooperativ, av en stiftelse eller ett aktiebolag. Det är kommunerna som godkänner fristående förskolor och ansvarar också för att kontrollera att verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. För fristående förskolor gäller samma regler som för kommunala förskolor.

Allt större andel barn i förskola

Det finns fler barn än någonsin i förskolan. Hösten 2012 var 482 300 barn inskrivna i förskolan, en ökning med 10 100 barn eller 2 procent sedan året innan. Av alla barn i åldern 1–5 år i befolkningen är 83 procent inskrivna i förskola. Det är samma andel som föregående år. Tio år tidigare var andelen 72 procent. Fördelningen mellan flickor och pojkar är i stort sett jämn.

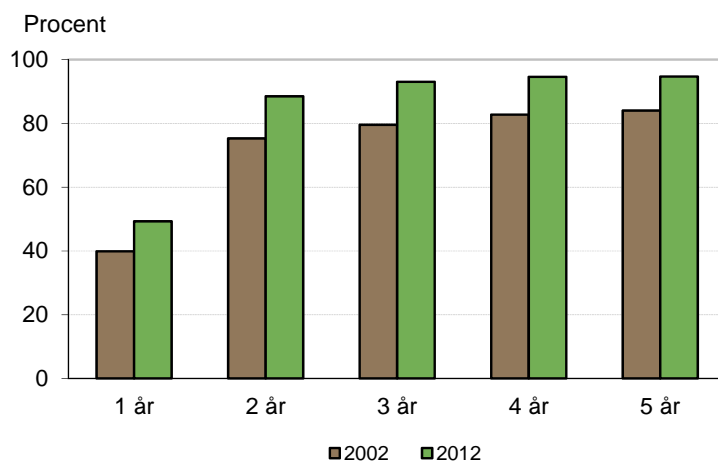
Diagram 1. Antal barn i befolkningen samt inskrivna i förskola/daghem 1975–2012. Barn 1–6 år (t.o.m. 1997) och 1–5 år (fr.o.m. 1998)

Not. År 1998 övergick förskoleverksamheten till utbildningssektorn. Begreppet daghem ersattes med förskola i skollagen och för sexåringarna inrättades skolformen förskoleklass.

Andelen inskrivna barn ökar något i samtliga åldersgrupper. Störst deltagande finns bland 3-, 4- och 5-åringarna. I dessa åldersgrupper går nästan 95 procent av barnen i förskola.

Diagram 2. Andel (%) barn av befolkningen inskrivna i förskola 2002 och 2012

Mindre grupper i fristående förskolor

Enligt skollagen ska barngrupperna ha en lämplig sammansättning och storlek. Med barngrupp menas här antal inskrivna barn per inrapporterad avdelning. I genomsnitt har varje barngrupp i förskolan 16,9 barn, jämfört med 16,8 året innan. Den genomsnittliga gruppstorleken har varit konstant under flera år.

Tabell 1. Genomsnittliga gruppstorlekar i förskolan 1990–2012

År	Barn/grupp		
	Totalt	Kommunala förskolor	Fristående förskolor
1990	14,4	.	.
1992	15,7	.	.
1994	16,5	.	.
1996	16,9	.	.
1998	16,5	.	.
2000	.	.	.
2002*	17,4	.	.
2003	17,2	.	.
2004	17,2	.	.
2005	17,0	16,9	17,3
2006	16,7	16,7	16,8
2007	16,7	16,7	16,9
2008	16,9	16,8	17,3
2009	16,8	17,1	15,9
2010	16,9	17,0	16,2
2011	16,8	17,0	16,2
2012	16,9	17,0	16,2

.) Uppgift om genomsnittlig gruppstorlek saknas

*) Uppgiften bygger på en urvalsundersökning

I takt med att allt fler barn har skrivits in i förskolan har även antalet grupper blivit fler. Det finns totalt 28 600 grupper i förskolan. Liksom hösten 2011 har nästan hälften av dessa grupper (43 procent) mellan 16 och 20 barn.

Det finns det drygt 5 100 grupper med 21 barn eller fler. Av alla grupper i förskolan har 18 procent 21 barn eller fler. År 2006, då andelen var som lägst, hade 14 procent av barngrupperna 21 barn eller fler. Andelen ökade därefter fram till 2010 och har därefter legat på en konstant nivå. År 2003 hade 15 procent av grupperna så många barn.

Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan är 1–3 år. Den andelen följer den demografiska utvecklingen och har varit stabil sedan 2003. Småbarnsgrupper tar emot barn i åldern 1–3 år. Det finns 9 900 småbarnsgrupper i förskolan. Det betyder att var tredje grupp är en småbarnsgrupp. Nästan hälften (45 procent) av småbarnsgrupperna har mellan 14 och 16 barn och 13 procent har 17 barn eller fler. År 2003 hade 8 procent av alla småbarnsgrupper 17 barn eller fler.

Barngrupperna i fristående förskolor är i genomsnitt något mindre än barngrupperna i kommunala förskolor. I kommunala förskolor har en grupp i genomsnitt 17,0 barn och i fristående förskolor 16,2 barn. Det är ungefär lika vanligt med barngrupper med 21 barn eller fler i kommunala som i fristående förskolor. Däremot är grupper med 15 barn eller färre vanligare i fristående förskolor jämfört med i kommunala förskolor. I kommunala förskolor har 11 procent av småbarnsgrupperna tio barn eller färre. I fristående förskolor är andelen 35 procent.

Variationerna mellan kommungrupper när det gäller barngruppernas storlek är förhållandevis små.

Var femte har annat modersmål än svenska

En allt större andel av barnen i förskolan har ett annat modersmål än svenska. Knappt 21 procent av barnen i förskolan har ett annat modersmål, vilket är en procentenhet mer än 2011. Tio år tidigare, år 2002, var det 13 procent som hade annat modersmål än svenska.

Tabell 2. Antal barn med annat modersmål än svenska i förskolan samt andel (%) av alla barn i förskolan 2002–2012

År	Antal barn i förskolan med annat modersmål än svenska	Andel (%) av alla barn i förskolan
2002	43 025	13
2003	49 334	14
2004	51 469	14
2005	55 749	15
2006	61 505	16
2007	66 686	16
2008	73 474	17
2009	78 258	18
2010	85 734	19
2011	92 870	20
2012	99 488	21

Hälften av personalen har förskollärarytbildning

Enligt skollagen ska undervisningen i förskolan ske under ledning av förskollärare, men det kan också finnas annan personal för att främja barnens utveckling och lärande. Drygt hälften (53 procent) av årsarbetarna¹ i förskolan har förskollärarytbildning². Av alla årsarbetare i förskolan har 53 procent förskollärarytbildning, lärarutbildning eller fritidspedagogutbildning, dvs. pedagogisk högskoleutbildning. Ytterligare 41 procent har annan utbildning för arbete med barn. Det är således en låg andel, 6 procent av årsarbetarna, som saknar utbildning för arbete med barn.

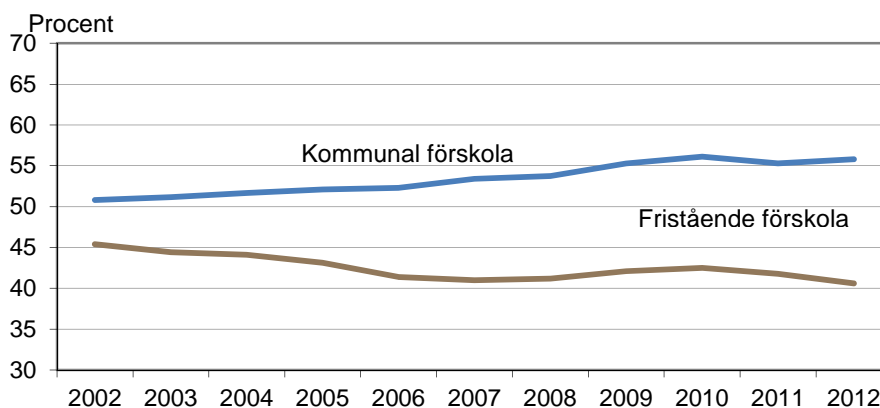
Andelen med förskollärarytbildning skiljer sig åt mellan olika kommungrupper. Högst andel har gruppen ”kommuner i glesbefolkad region”, 65 procent, medan ”förortskommuner till större städer” har lägst andel, 42 procent.

Det finns skillnader mellan kommunala och fristående förskolor när det gäller personalens utbildning. Flest årsarbetare med förskollärarytbildning finns i kommunala förskolor. Där har över hälften av årsarbetarna, 56 procent, förskollärarytbildning. I de kommunala förskolorna är det endast 4 procent som saknar utbildning för arbete med barn. I de fristående förskolorna är utbildningsnivån lägre. 41 procent har där förskollärarytbildning och 11 procent har ingen utbildning för arbete med barn.

¹ Med årsarbetare menas anställda som arbetar med barn omräknat till årsarbetare med hjälp av tjänstgöringsgraden.

² Här ingår även personal med lärarutbildning.

Diagram 3. Andel (%) årsarbetare med förskolläraryr utbildning i förskola i kommunal resp. fristående förskola 2002-2012

Not: I gruppen personal med förskolläraryr utbildning ingår även personal med lärarutbildning.

Resurspersonal

Enligt skollagen ska barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ges det stöd som deras speciella behov kräver. Hösten 2011 samlades uppgifter om resurs- och stödpersonal in för första gången. Med resurs- och stödpersonal avses personal som arbetar med barn eller barngrupp som behöver särskilt stöd. Totalt rapporterades 3 717 resurs- och stödpersonal in (årsarbetare) hösten 2012. Det motsvarar drygt 4 procent av samtliga årsarbetare i förskolan, vilket är samma andel som året innan.

Färre förskolechefer

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en förskoleenhet ledas av en förskolechef. Förskolechefen ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. En förskolechef kan delegera ansvaret till en ställföreträdare.

Hösten 2012 fanns det 5 800 förskolechefer. Skolverket har samlat in uppgifter om antal förskolechefer sedan 2011 och kan mellan dessa två år se en minskning med knappt 1 000 förskolechefer. Det är de kommunala förskolorna som står för nästan hela minskningen. Skolverket kan inte förklara orsakerna till minskningen.

I genomsnitt ansvarar en förskolechef för 5 avdelningar. En förskolechef i kommunal förskola ansvarar för drygt tre gånger så många avdelningar som en förskolechef i en fristående förskola. Antalet avdelningar per förskolechef är 7,4 i kommunal förskola jämfört med 2,2 i fristående.

Stabil personaltäthet

Det går 5,3 barn per årsarbetare i förskolan, vilket är samma antal som året innan. Under 2005 och 2006 utgick ett riktat statsbidrag till kommunerna för att öka personaltätheten i förskolan. Statsbidraget resulterade i att antalet barn per årsarbetare sjönk 2005 och 2006. Det riktade statsbidraget upphörde dock den 1 januari 2007 och inordnades i det generella bidraget till kommunerna. Antalet barn per årsarbetare har därefter ökat och ligger nu på samma nivå som för tio år sedan.

I den nya skollagen har förskollärarens roll stärkts. Förskolläraren har det huvudsakliga ansvaret för det pedagogiska arbetet i förskolan och för att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt dokumenteras och följs upp. Det går i genomsnitt 10,1 barn per förskollärare (årsarbetare). Under den senaste tioårsperioden har siffran varierat mellan 10,7 och 10,0. I fristående förskolor är antalet barn per förskollärare färre jämfört med i kommunala förskolor. I fristående förskolor går det 12,8 barn per förskollärare och i kommunala förskolor 9,6.

Tabell 3. Antal barn per årsarbetare samt antal barn per förskollärare (årsarbetare) i förskolan 1990–2012

År	Barn/årsarbetare			Barn/förskollärare (årsarbetare)*		
	Totalt	Kommunala förskolor	Fristående förskolor	Totalt	Kommunala förskolor	Fristående förskolor
1990	4,4
1992	4,8
1994	5,2	5,1	5,5	.	.	.
1996	5,5	5,4	5,8	.	.	.
1998	5,7	5,6	5,7	.	.	.
2000	5,4	5,4	5,5	10,3	10,2	10,9
2001	5,4	5,3	5,6	10,4	10,3	11,5
2002	5,3	5,3	5,5	10,6	10,3	12,1
2003	5,4	5,4	5,5	10,7	10,5	12,3
2004	5,4	5,4	5,4	10,7	10,5	12,3
2005	5,2	5,2	5,3	10,4	10,0	12,3
2006	5,1	5,1	5,2	10,1	9,8	12,4
2007	5,2	5,2	5,2	10,1	9,7	12,6
2008	5,3	5,2	5,4	10,2	9,7	13,1
2009	5,3	5,3	5,3	10,1	9,7	12,5
2010	5,4	5,4	5,2	10,0	9,6	12,3
2011	5,3	5,3	5,2	10,1	9,6	12,5
2012	5,3	5,4	5,2	10,1	9,6	12,8

) Uppgift saknas

Not: I gruppen personal med förskollärarytbildning ingår även personal med lärarutbildning.

Fortsatt ojämн könsfördelning bland personalen

Det finns 100 400 anställda som arbetar med barn i förskolan. Könsfördelningen bland de anställda i förskolan är mycket ojämн, endast knappt 4 procent av de an-

ställda är män. Andelen har varit i stort sett konstant under de senaste tio åren. I fristående förskolor är andelen anställda män dubbelt så stor, 6 procent, som i kommunala förskolor, 3 procent.

Könsfördelningen är emellertid ojämn inom olika personalgrupper i förskolan. Av alla 5 800 förskolechefer är 10 procent män. Även bland resurs- och stödpersonalen är en större andel män, 7 procent.

Vart femte barn går i fristående förskola

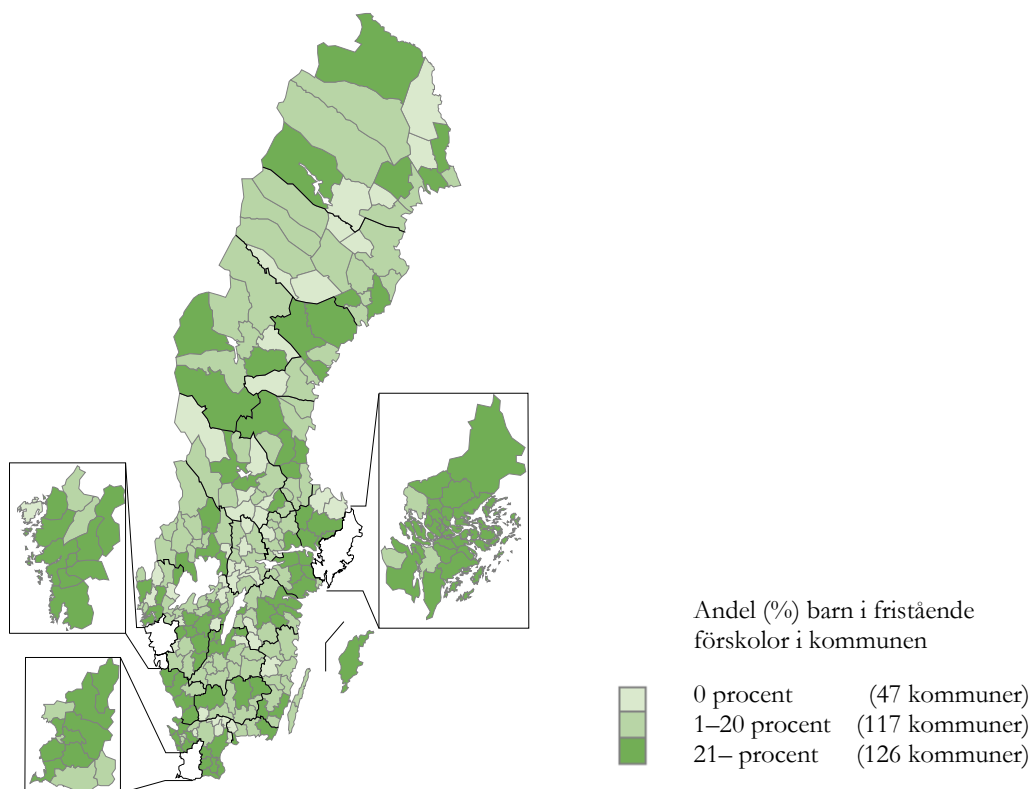
Andelen barn i fristående förskolor har ökat kontinuerligt sedan 1990-talet. 20 procent av alla barn i förskolan går i en fristående förskola, en ungefär lika stor andel som 2011.

Andelen barn som går i förskola skiljer sig inte nämnvärt åt mellan kommungrupperna.³ Däremot är fristående förskolor betydligt vanligare i "storstäder" och "förortskommuner till storstäder" än i övriga kommungrupper. Det är ett antal kommuner i storstadsområdena som står för en stor del av den enskilda verksamheten. Minst vanlig är den i kommungruppen "varuproducerande kommuner" där 8 procent av barnen i förskolan går i fristående förskola. I kommungruppen "förortskommuner till storstäder" är andelen 32 procent.

47 kommuner i landet saknar helt förskolor i enskild regi.

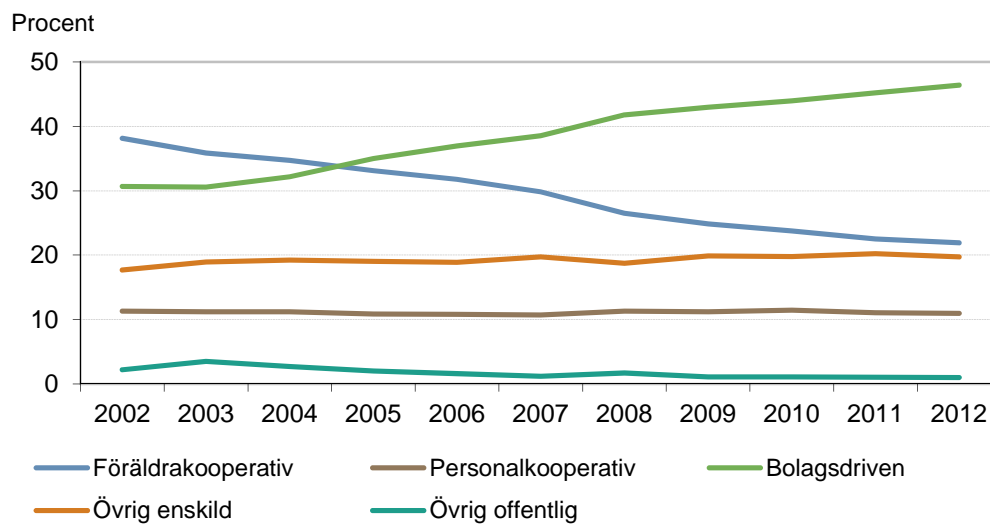
³ Kommungruppsindelningen är gjord av Sveriges Kommuner och Landsting. För mer information se www.skl.se

Figur 1. Andelen (%) fristående förskolor av samtliga förskolor i kommunen 2012

Bolagsdrivna förskolor har sedan 2005 gått om föräldrakooperativen som den vanligaste enskilda driftsformen. Hösten 2012 gick 46 procent av barnen i fristående förskolor i en bolagsdriven förskola, jämfört med 22 procent i föräldrakooperativ. År 2002 var motsvarande andelar 31 respektive 38 procent.

Diagram 4. Andel av samtliga inskrivna barn i enskild regi efter driftsform 2002-2012

Tabeller på Skolverkets webbplats

På Skolverkets webbplats (www.skolverket.se) finns statistik om förskolan för åren 1997–2012 på riks-, läns- och kommunnivå. Tabeller på riksnivå finns under länken ”Statistik & analys/Statistik”. Uppgifter på kommun- och länsnivå finns i databasen Jämförelsetal.